

رویه‌های صحیح افشا و حسابداری وام

بخش دوم

اشاره

در بخش قبلی این مقاله که یکی از متون کمیته بال (جولای ۱۹۹۹) است و ترجمه آن توسط بانک مرکزی ایران انجام شده است، ضمن مروری کلی بر محتوای مقاله، فهرستی از رویه‌های صحیح حسابداری و کیفیت حسابداری وام‌ها را ارائه نمودیم و در این بخش نیز به طور مفصل‌تر به تشریح اهداف و دامنه کاربرد آن خواهیم پرداخت.

بانک و اقتصاد

مقدمه

این نوشتار که به وسیله کمیته نظارت بانکی بال^(۱) منتشر شده است، رهنمودهایی را درباره شناسایی و اندازه‌گیری وام‌ها، ذخیره‌گیری زیان وام‌ها، افشای ریسک اعتباری و موضوعات مرتبط ارائه می‌نماید و در عین حال، نشاندهنده نگرش و دیدگاه ناظران بانکی درباره رویه‌های صحیح افشا و حسابداری وام بانک‌ها است^(۲). این نوشتار همچنین

رویه‌های صحیح افشا و حسابداری

فعالیت‌های وام‌دهی بانک‌ها که توسط

کمیته بال تنظیم شده است، موجب

همگرایی سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی در

میان کشورهای و بانک‌های مختلف خواهد

شد.

اهداف

هدف اصلی از انتشار چنین مقاله‌ای در خصوص افشا و حسابداری وام‌های اعطایی از سوی بانک‌ها، همانا تسهیل نظارت موثر بانکی و نظم بازار بانک‌ها می‌باشد. برای دستیابی به این هدف این مقاله:

(۱) رهنمودهایی را برای بانک‌ها و نهادهای نظارتی در خصوص رویه‌های صحیح افشا و حسابداری وام ارائه می‌نماید^(۵).

(۲) رویه‌های افشا و حسابداری وام را که با رویه‌های مدیریت صحیح ریسک بانک‌ها هم در کشورهای عضو گروه ۱۰ و هم غیرعضو گروه ۱۰ سازگاری دارد، بهبود و ارتقا می‌بخشد.

(۳) همگرایی سیاست‌ها و رویه‌های افشا و حسابداری وام در میان کشورهای و بانک‌ها را افزایش می‌دهد.

(۴) رهنمودهای حاضر در این مقاله بر این اصل استوار است که رویه‌ها و سیاست‌های حسابداری

یک چارچوب بنیادی را برای ارزیابی نظارتی از سیاست‌ها و رویه‌های بانک در این حوزه‌ها ارائه می‌نماید.

از آنجایی که کمیته بال، یک کمیته تدوین‌کننده استاندارد حسابداری نیست، لذا سازمان‌های عضو آن به‌طور تنگاتنگی با تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری ملی در تعامل می‌باشند و کمیته خودش به منظور بهبود بیشتر و درخور توجه مباحث احتیاطی، با کمیته استانداردهای بین‌المللی حسابداری (IASB) در توسعه استانداردهای حسابداری ملی و بین‌المللی همکاری می‌نماید.

کمیته بال ضمناً از هماهنگی و توسعه استانداردها در سطح بین‌المللی حمایت می‌کند^(۳). این کمیته بر این موضوع واقف است که رهنمودهای مذکور در "بیانیه رویه‌های صحیح" در چندین حوزه از جمله در خصوص افشاهای عمومی، فراتر و جامع‌تر از آن چیزی است که به وسیله کمیته استانداردهای بین‌المللی و بعضی از تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری ملی منتشر شده است^(۴). به همین دلیل، اعمال و به‌کارگیری مستمر رویه‌های صحیح در این مقاله در بسیاری از کشورها مناسب می‌باشد. کمیته همچنین معتقد است که رهنمودهای تکمیلی ارائه‌شده در این مقاله، برای شناسایی رویه‌های صحیح حسابداری وام و افشاهای مربوطه ضروری است.

کفایت فرایندهای ذخیره‌گیری،

کفایت میزان کل ذخایر، شناسایی به‌موقع

زیان‌ها و افشای دقیق و به‌موقع اطلاعات

مربوط به ریسک اعتباری، از جمله

محورهای عمده‌ای هستند که باید مورد

توجه ناظران قرار داشته باشند.

دامنه کاربرد

از آنجایی که این مقاله شرح و بسطی از بعضی از اصول اساسی کمیته بال می‌باشد، لذا برای همه موسسات بانکی کاربرد دارد و شایان ذکر است که در هر صورت، روش‌هایی که بر مبنای این رهنمود اتخاذ می‌شوند، می‌بایست دامنه و پیچیدگی عملیات منحصر به فرد یک بانک را منعکس و نمایان سازند.

تمرکز این مقاله بر رویه‌های افشا و حسابداری مربوط به ریسک اعتباری وام‌هایی است که در دفاتر بانکی نگهداری می‌شوند^(۸). علاوه بر این، رویه‌های صحیح حسابداری وام‌هایی که با اهداف تجاری نگهداری می‌شوند، موضوع بحث این مقاله نمی‌باشد. البته ریسک اعتباری در فعالیتهای غیر از وام‌دهی هم وجود دارد، لیکن اندازه‌گیری و ذخیره‌گیری مربوط به ریسک اعتباری در دیگر فعالیتهای بانکی (مانند فعالیتهای تجاری و ابزار مشتقه) عموماً خارج از حوصله این مقاله می‌باشد.

کمیته بال به این مساله نیز اذعان دارد که موسسات بانکی می‌بایست مطمئن باشند که احتیاطاً ریسک اعتباری در این حوزه‌ها در صورت‌های مالی آنها اندازه‌گیری، مدیریت و افشا گردد^(۹).

در بسیاری از کشورها، سیاست‌های حسابداری تا حدی - کمابیش - تحت تاثیر ملاحظات مالی قرار می‌گیرند. برای مثال، بسیاری از کشورهایی که عضو کمیته بال می‌باشند، معافیت مالیاتی را برای ذخایر خاص یا مطالبات لاوصولی که از حساب‌ها حذف می‌شود (در سالی که رخ می‌دهند)، قایل می‌باشند. اگرچه همگرایی و یکپارچگی در رفتارهای مالیاتی خارج از حوزه بحث این مقاله می‌باشد، اما نکته مهم آن است که رفتارهای مالیاتی در خصوص کفایت و به موقع بودن ذخیره‌گیری وام به عنوان یک عامل ضدانگیزشی عمل نکند.

کمیته بال برخی مسایل را هم شناسایی کرده است که با موضوعات مطروحه در این مقاله به طور تنگاتنگی مرتبط می‌باشند، از جمله این مسایل عبارتند از طبقه‌بندی وام‌ها و مسایل حسابداری مرتبط با جایگزین‌های اعتباری (مانند ضمانت‌نامه‌ها و اعتبار اسنادی‌ها)، تعهدات و حقوق حفظ‌شده در وام‌های منتقل‌شده (مثل حق رجوع در تبدیل به اوراق بهادار نمودن دارایی‌ها)، تخصیص مجدد و ریسک اعتباری (مانند اوراق مشتقه اعتباری و بیمه‌های اعتباری) و ریسک کشوری. کمیته بال به عنوان

سلامت در سیستم‌های بانکی می‌باشد. در اصول اساسی کمیته بال^(۶)، الزامات حداقلی برای یک سیستم موثر نظارتی تعریف می‌شود و ترتیباتی برای بهبود ثبات در بازار مالی مطرح می‌گردد. این نوشتار بعضی از اصول اساسی را بسط و گسترش می‌دهد، به طوری که ناظران بانکی را به تامین موارد زیر ملزم می‌سازد:

□ بانک سیاست‌ها و رویه‌های کافی برای ارزیابی کیفیت دارایی‌ها، کفایت ذخایر زیان وام‌ها و اندوخته زیان وام‌ها را ایجاد می‌کند و به آن پایبند می‌باشد (اصل ۸)^(۷).

می‌بایست این اطمینان را به وجود آورند که دارایی‌های حاصل از وام، به گونه‌ای محتاطانه و منصفانه بیان شده‌اند و در نتیجه، میزان سرمایه هم به صورتی صحیح و درست محاسبه شده است. لازم به ذکر است که این مقاله از بسیاری جنبه‌ها، همان اصولی را که تقریباً در بسیاری از کشورها در سطح وسیعی پذیرفته شده‌است، تنظیم و تدوین می‌نماید. با وجود این، کمیته بال معتقد است که این مقاله می‌تواند نقش مفیدی را در نشان دادن نیاز به بهبود استانداردهای افشا و حسابداری فعالیتهای وام‌دهی بانک‌ها ایفا نماید.

© کمیته بال از هماهنگی و توسعه استانداردها در سطح بین‌المللی حمایت می‌کند.

□ هر بانک گزارش‌های کافی در رابطه با رویه‌ها و سیاست‌های منسجم حسابداری را ارائه می‌نماید، به طوری که ناظران را در کسب یک دیدگاه حقیقی و منصفانه نسبت به شرایط مالی بانک و سوددهی فعالیت تجاریش کمک نماید (اصل ۲۱، اولین بند). □ بانک به صورت منظم صورت‌های مالی خود را به نحوی منتشر می‌نماید که به طور منصفانه و بی‌شایبه شرایط را منعکس سازند (اصل ۲۱، دومین بند).

(۵) این رهنمودها بر این مساله تاکید دارند که چهار مساله اصلی ناظران در رابطه با افشا و حسابداری وام عبارتند از: (a) کفایت فرایندهای یک موسسه برای ذخیره‌گیری‌ها، (b) کفایت میزان کل ذخایر، (c) شناسایی به موقع زبان‌های شناخته‌شده از طریق ذخایر خاص یا حذف آنها، (d) افشاهای به موقع و دقیق اطلاعات مربوط به ریسک اعتباری.

(۶) انتشار این مقاله جزئی از کار مستمر کمیته، به منظور بهبود نظارت موثر بانکی و ایجاد صحت و

رویه‌های مدیریت ریسک اعتباری به طور چشمگیری تکامل یافته است. بنابراین، این مقاله توصیه‌هایی علاوه بر استانداردهای بین‌المللی حسابداری را که برای بانکها کاربرد دارد، ارائه می‌نماید.

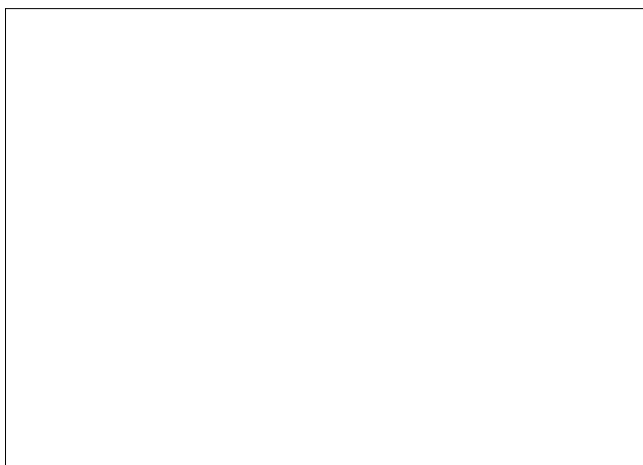
(۵) این مقاله ممکن است همچنین برای تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری نیز مفید باشد.

(۶) اصول اساسی برای نظارت موثر بانکی به وسیله کمیته بال در سپتامبر سال ۱۹۹۷ بعد از مشورت با ناظران بانکی در سراسر جهان منتشر شده است.

(۷) همانطور که قبلاً اشاره شد، نظر به این که بعضی از حسابداران به دلایل مفهومی از کاربرد واژه اخیرالذکر (اندوخته) در زمینه آسیب وام اجتناب می‌ورزند، لذا این مقاله از واژه "ذخیره" به جای "اندوخته" استفاده می‌کند.

(۸) هزینه وام‌ها می‌تواند به دلایلی غیر از ریسک اعتباری، مثلاً وضعیت‌های عدم انطباق نرخ بهره (بین سپرده‌گیری و ارایه وام) ناشی شود. به‌رحال، این مقاله در ابتدا مسایلی را که از ریسک اعتباری ناشی می‌شوند، بررسی خواهد کرد.

(۹) در فوریه ۱۹۹۹ کمیته بال به طور مشترک با کمیته تکنیکی سازمان بین‌المللی کمیسیون‌های اوراق بهادار (IOSCO) یک مقاله مشورتی تحت‌عنوان "توصیه‌هایی برای افشای عمومی فعالیت‌های تجاری و اوراق مشتقه بانک‌ها و شرکت‌های اوراق بهادار" را منتشر نمود. همچنین کمیته دایمی واحد پولی یورو، مقاله افشای عمومی ریسک‌های اعتباری و ریسک بازار واسطه‌های مالی (سپتامبر ۱۹۹۴) شامل توصیه‌هایی درخصوص افشای فعالیت‌های تجاری و ابزارهای مشتقه در موسسات مالی را منتشر نموده است. علاوه بر این، در جولای ۱۹۹۹ کمیته بال یک مقاله مشورتی در مورد "بهترین رویه‌های افشای ریسک اعتباری" را منتشر نمود.

② رهنمودهای کمیته بال نشان‌دهنده نگرش و دیدگاه ناظران بانکی درباره رویه‌های صحیح افشا و حسابداری وام‌های اعطایی از سوی بانک‌هاست.

(۲) بدیهی است که موسسات مالی دیگر که فعالیت وام‌دهی در سطح عمده انجام می‌دهند و همچنین ناظران آنها، می‌توانند رهنمودهای مفیدی را در این مقاله بیابند.

(۳) به دنبال درخواست وزرای اقتصادی و دارایی کشورهای عضو گروه ۷ و روسای کل بانک‌های مرکزی در اکتبر ۱۹۹۸، کمیته بال بر مبنای یک رویکرد نظارت بانکی، بازنگری در استانداردهای بین‌المللی حسابداری را که به وسیله کمیته استانداردهای بین‌المللی حسابداری منتشر شده است، مورد توجه قرار داد. یک استاندارد مشهور در این زمینه، استاندارد سی‌ونه بین‌المللی حسابداری (IAS) تحت‌عنوان "ابزارهای مالی: شناسایی و اندازه‌گیری" می‌باشد. اما چون بازنگری مزبور فعلاً در جریان می‌باشد، لذا کمیته بال هنوز در موقعیتی نیست که استفاده از کل مجموعه استانداردهای بین‌المللی حسابداری برای بانک‌ها را (برای اهداف نظارتی) تجویز نماید.

(۴) برای مثال، استاندارد سی‌ام بین‌المللی حسابداری تحت‌عنوان افشا در صورت‌های مالی بانک‌ها و موسسات مالی مشابه در سال ۱۹۹۰ منتشر شد و از آن پس،

بخشی از برنامه‌های کاری‌اش برای ارتقای رویه‌ها و سیاست‌ها، درصدد بررسی این موضوع است که آیا بسط و توسعه رویه‌های صحیح در این حوزه‌ها مطلوب است یا خیر؟

کمیته بال همچنین آگاه است که بسیاری از بانک‌ها در جستجوی رویکردهایی برای ذخیره‌گیری هستند که به تکنیک‌های مدلسازی ریسک اعتباری متکی باشند. بر این اساس، ذخیره‌گیری زیان وام‌ها براساس تجزیه و تحلیل آماری از داده‌های هزینه‌های تاریخی و دیگر عواملی که از پیش‌بینی رفتار آتی هزینه‌ها به‌دست می‌آید، صورت می‌پذیرد. ذخیره‌گیری بر

این مبنای ذخیره‌گیری که به طور متداول در حسابداری مالی به وسیله بسیاری از موسسات صورت می‌گیرد، کاملاً متفاوت است. این رویکردهای جدید به صورت خلاصه در انتهای این مقاله ذکر شده‌اند. ■
ادامه دارد

زیر نویس‌ها

(۱) کمیته بال در امور نظارت بانکی، یک کمیته مرجع نظارت بانکی است که به وسیله روسای کل بانک‌های مرکزی کشورهای عضو گروه ۱۰ در سال ۱۹۷۵ ایجاد شده است. این کمیته از نمایندگان ارشد مراجع نظارت بانکی و بانک‌های مرکزی کشورهای بلژیک، کانادا، فرانسه، آلمان، ایتالیا، ژاپن، لوکزامبورگ، هلند، سوئد، سوئیس، بریتانیا و ایالات متحده تشکیل شده است و به طور معمول اجلاس‌های این کمیته در بانک تسویه بین‌الملل در شهر بال، که مقر دبیرخانه دایمی این کمیته می‌باشد، برگزار می‌شود.

نشانی پست الکترونیکی مجله بانک و اقتصاد:

bankvaeghtesad@yahoo.com